

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Р І Ш Е Н Н Я

від 30 червня 2021 р.

№ 88/11-2

Про схвалення рекомендацій виїзного засідання Комітету з питання «Попередження та подолання техногенних катастроф на прикладі Калуського гірничо-промислового комплексу»

Розглянувши проект рекомендацій виїзного засідання Комітету з питання «Попередження та подолання техногенних катастроф на прикладі Калуського гірничо-промислового комплексу», беручи до уваги інформацію, надану міністерствами, центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями, а також пропозиції, висловлені у виступах під час обговорення,

Комітет **в и р і ш и в**:

1. Схвалити рекомендації виїзного засідання Комітету з питання «Попередження та подолання техногенних катастроф на прикладі Калуського гірничо-промислового комплексу» (додаються).

2. Направити рекомендації виїзного засідання Комітету з питання «Попередження та подолання техногенних катастроф на прикладі Калуського гірничо-промислового комплексу» Кабінету Міністрів України, Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України, Державній екологічній інспекції України, Державній службі України з надзвичайних ситуацій, Державному агентству водних ресурсів України, Фонду державного майна України, Раді національної безпеки і оборони України, Івано-Франківській обласній державній адміністрації, Калуській районній державній адміністрації, Калуській міській раді.

Голова Комітету

О. БОНДАРЕНКО

СХВАЛЕНО
рішенням Комітету з питань екологічної
політики та природокористування
від «30» червня 2021р. №88/11-2

РЕКОМЕНДАЦІЇ

виїзного засідання Комітету з питання «Попередження та подолання техногенних катастроф на прикладі Калуського гірничо-промислового комплексу»

Відповідно до рішення Комітету № 83/13 від 02.06.2021 року з метою обговорення інформації і пропозицій стосовно проблемних питань Калуського гірничо-промислового комплексу 10-11 червня 2021 року в м. Івано-Франківськ та на об'єктах колишнього ВАТ «Оріана» (Калуський район Івано-Франківської області) проведено виїзне засідання Комітету з питання «Попередження та подолання техногенних катастроф на прикладі Калуського гірничо-промислового комплексу».

На сьогодні екологічна ситуація на території Калуського гірничопромислового району продовжує погіршуватись та має усі умови до переростання у техногенно-екологічну катастрофу транскордонного характеру.

Основними об'єктами, які здійснюють негативний вплив на довкілля на території Калуського гірничопромислового комплексу є:

1. Просідання земної поверхні над рудниками «Калуш», «Голинь» і «Ново-Голинь».

2. Наявність великих солевмісних об'єктів, які забруднюють водні об'єкти, зокрема:

- Домбровський кар'єр;
- Хвостосховища №1 та № 2, солевідвали № 1, № 4 загальною кількістю солевмісних порід 42,7 млн. м³.

Домбровський кар'єр експлуатувався з 1967 р. і був єдиним у світовій практиці відкритим кар'єром для видобутку калійних руд. Таке рішення було прийняте у зв'язку із близьким розташуванням до поверхні потужних пластів калійно-магнієвих солей.

У 2007 році внаслідок підтоплення Домбровського кар'єру, а також незадовільного стану будівлі цеху дроблення руди зупинено добуток руди з кар'єру, який став активно заповнюватись атмосферними опадами та дренажу з р. Сівка.

Вздовж північного борту кар'єру проходить незначне фільтрування поверхневих вод річки Сівка, яка протікає на відстані близько 200 м, вимиває соляні породи та утворюється незначна зона карстоутворення, яка може щорічно збільшуватись.

В період інтенсивних атмосферних опадів 24 червня 2020 року при проведенні обстеження виявлено часткове руйнування дамби обвідного каналу р. Сівка та

поступлення води у чашу Домбровського кар'єру. Виявлені пошкодження було ліквідовано.

Рівень розсолів у кар'єрі (за даними ДП «Науково-дослідний інститут галургії») досягнув відмітки 288,4 м і вже наблизився до водоносного горизонту (найнижча абсолютна відмітка підосви водоносного горизонту в межах зовнішнього контуру кар'єру по осі кільцевої дренажної траншеї становить 274,0 м, найвища - 293,0 м).

Шар розсолів у Південній ділянці Домбровського кар'єру сягає близько 100 м, у північній близько 40 м. Розчин Домбровського кар'єру поблизу дна має загальну насиченість до 400 г/л, на поверхні дзеркала до 10 г/л (допустима норма ГДК 1 г/л). Розбавлення відбувається за рахунок значного притоку як з водоносного горизонту та гідравлічно пов'язаного з ним русла річки Сівки, так і за рахунок атмосферних опадів, що випадають на внутрішньокар'єрне поле та прилеглу до нього територію. Об'єм розсолів на початок 2020 року становить 26,89 млн. м³, із щорічним поступленням 2,5-2,7 млн. м³, максимальний об'єм наповнення 41 млн м³.

Негативний вплив на довкілля справляють відвали розкривних порід (солевідвали). Розкривні породи кар'єру, в основному, заскладовані у двох породних відвалах № 1 і № 4. Складування розпочато в 1967 році.

На зовнішньому відвалі № 1, площа якого становить 48 га, заскладовано 11,3 млн. м³ розкривних порід та солевмісних глин. Висота відвалу – 55 м.

У зовнішньому відвалі № 4, площа якого дорівнює 39 га, заскладовано 7,4 млн. м³ розкривних порід та солевмісних глин. Висота відвалу – 30 м.

На відвалах №№ 1,2 не завершені роботи з рекультивації, що призводить до виникнення карстових провалів, вимивання солей та засолення навколишніх територій.

Ще одним важливим об'єктом, який негативно впливає на довкілля є хвостосховища.

На хвостосховищі №1, площею - 54 га, заскладовані галітові відходи об'ємом 14,3 млн.м³. У 1993 році було виконано технічну рекультивацію шляхом покриття поверхні шаром суглинку та гіпсо-глинистої породи товщиною 1,5 м, але через відсутність коштів не було проведено вторинне планування чаші хвостосховища та біологічна рекультивація.

На бортах хвостосховища прогресує водна ерозія схилів. Очевидними є ознаки вимивання і винесення легко розчинних солей. Високомінералізовані розчини проникають у водоносний горизонт, забруднюють водні артерії і далі підземними потоками переносяться в південно-східному напрямку в бік рік Кропивник, Сівка, Млинівка та Лімниця).

Мінералізація розсолів безпосередньо на витоках змінюється в межах 335-384 г/л. Ситуацію із забрудненням ґрунтових вод і природних водотоків в районі Калуша погіршує те, що тут відбувається комплексне забруднення різноманітними елементами і сполуками, серед яких є токсичні та канцерогенні.

Хвостосховище № 2 побудоване в 1984 році, площа - 48 га, загальна ємність 9,7 млн.м³, заповнене відходами: тверда фаза - 8 млн. м³; рідка - 1,7 млн. м³. Під час випадання інтенсивних опадів можливий перелив розсолів через тіло дамби, що спричинить розмив укосів і руйнування дамби та вилив великої кількості розсолів у зовнішні водойми. Вздовж дамби на території хвостосховища почали розвиватися карстові процеси, які призводять до розмиву тіла дамби, її просідання та фільтрації розсолів через тіло дамби, що спричиняє забруднення навколишнього природного середовища. Низові укоси дамби в місцях виконаних привантажень піддаються водній ерозії. Ареал засолення на сьогоднішній день становить близько 1000 га.

Існує просідання земної поверхні в межах гірничих виробіток на території м. Калуш.

В результаті тривалої розробки Калуського гірничопромислового комплексу в районі м. Калуш та в селах, що знаходяться поряд, вже у 80 роках минулого століття була створена вкрай несприятлива екологічна ситуація. Вона проявлялась, як в засоленості підземних та поверхневих вод, так і у провалах земної поверхні (Північно Каїнітове та Центрально Каїнітове шахтні поля), у тому числі в межах забудованої території.

На шахтних полях рудника «Калуш» над відробленими покладами проходить осідання і деформація земної поверхні часто з утворенням провальних воронок. В місцях просідання утворюється понижена ділянка, що з часом приводить до її заболочення та утворення озера.

У межах Північно Каїнітового поля та його прилеглих частинах відбуваються провальні-просадкові процеси, які почали проявлятися на денній поверхні з вісімдесятих років і тривають по даний час. Найбільш небезпечним було раптове осідання земної поверхні в 1987 році. Зона раптового осідання земної поверхні охопила площу 0,6 га, центр мульди осідання опустився на глибину 8,5 м. Останній провал зафіксовано в жовтні 2015 року. Провал був ліквідований.

На Північно сильвінітовому полі осідання склало 4736 мм, де утворилося озеро, що складає площу 30 га.

Порожнини рудників «Калуш» та «Ново-Голинь», які вичерпали свої запаси та на яких припинена експлуатація, не були закладені твердими матеріалами, які б підтримували в стійкому стані гірничий масив, а заповнювались розсолами. Цей спосіб «закладки» не гарантує надійну роботу підтримуючих гірничих масивів міжкамерних ціликів, внаслідок чого відбувається просідання поверхні ґрунту з її затопленням та утворенням провальних воронок. У місцях просідання денної поверхні відбувається засолення підземних вод за рахунок видавлення їх з видобувних камер під час просідання.

Для проведення спостережень за інтенсивністю просідання було встановлено 20 реперів, на п'яти ділянках, які просідають найбільше. Ділянки визначені за результатами супутникових радарних спостережень. По цим реперам в подальшому планується проводити заміри для визначення швидкості просідання ґрунту.

Реперні знаки було встановлено в бетонні фундаменти діаметром 300 мм та глибиною 1 м, дослідження проводилися в 2019 році ТзОВ «Ноосфера груп».

На зазначених шахтних полях можна очікувати просідання земної поверхні до 20 м.

Рудник «Калуш». До складу рудника входять: Північне сильвінітове поле, Північне каїнітове поле, Хотінське сильвінітове поле та Центральне поле.

На руднику «Калуш» за період від 1986 до початку 2021 року утворилося 22 карстові провалля поблизу житлових масивів.

При просіданні денної поверхні відбувається засолення підземних вод за рахунок витиснення розсолів з видобувних камер.

У зоні впливу гірничих робіт знаходяться житлові будинки, різні споруди (водопроводи, теплотраси, каналізаційні мережі та ін.). Подібні перебудови рельєфу приведуть до руйнування будинків та споруд, що знаходяться у межах граничного кута зсуву.

Над виробками Хотінського сильвінітового поля і в зоні їх впливу знаходиться село Хотінь, яке забудоване одно- і двоповерховими житловими будинками та іншими спорудами. Всього в зону впливу потрапляє 109 будинків. Існує небезпека прориву вод р. Лімниця у відпрацьований простір, ліквідацію якого проведено «сухим» способом, що може призвести до негативних наслідків.

Рудник «Ново-Голинь» знаходиться на північно-західній околиці села Кропивник. Всього на руднику «Ново-Голинь» налічувалось 12,2 млн. м³ пустот.

Зрушення земної поверхні фіксується з 1979 р. За прогнозами науковців просадкові процеси над відробленими полями ведуть до формування мульд, у яких розвиватиметься заболочення та утворюються озера.

На дільниці «Сівка-Калуська» просідання фіксуються з 1989 р. із швидкістю до 11 мм/рік з формуванням двох локальних мульд. Тут очікується формування на кінець зрушення складної за формою мульди з підтопленням 115 га поверхні. За прогнозами науковців у середній її частині може сформуватися складне за контуром озеро площею 57 га. Максимальне просідання, ймовірно, досягне 19,5 м. Це поле може стати відправним пунктом техногенного засолення ріки Сівки, яка протікає по центру м. Калуша та буде весь час збагачуватися солями.

14.01.2021 року виникло нове просідання земної поверхні в с. Кропивник. Утворився «поріг» з перепадом близько 30 см, довжиною 250-300м., що свідчить про активізацію процесів деформації гірничого масиву.

Зона просідання знаходиться над гірничими виробками двох рудників «Ново-Голинь» і «Голинь» на землях сільськогосподарського призначення (які частково обробляються). В сумі висота виробленого простору, під окремими територіями становить близько 80 м.

Відстань до попередньої ділянки з просіданням, яка виявлена у серпні 2020 року на польовій дорозі становить близько 250 м.

Крім того, 12.04.2021 на території Північно каїнітового поля рудника «Калуш» утворилася нова провальна воронка розміром орієнтовно 120 м², поблизу раніше ліквідованих провальних воронок № 14 та № 14 а, які утворилися у 2015 році та були ліквідовані за кошти міського бюджету. Відстань до найближчої житлової забудови становить близько 100 м.

Над шахтними полями рудника «Ново-Голинь» розташовано близько 300 помешкань жителів с. Сівка–Калуська та близько 290 помешкань с. Кропивник. Над рудником «Голинь» розташовано 309 житлових споруд (с. Кропивник і Сівка – Калуська) та близько 100 промислових будівель. Над рудником «Калуш» розташовано 111 будинків мікрорайону «Хотінь» м. Калуша. У цілому на даній території проживає близько 4500 громадян.

Комітет зазначає, що одним із чинників сучасного екологічного стану Калуського гірничо-промислового комплексу є неналежна увага до вирішення екологічних проблем з боку керівників підприємства ВАТ «Оріана Еко». Несвоєчасне виконання природоохоронних заходів ставить під загрозу не тільки стан довкілля, а також і здоров'я населення.

Виходячи з вищевикладеного, **Комітет вирішив:**

1. Інформацію щодо екологічного стану Калуського гірничо-промислового комплексу взяти до відома.

2. Рекомендувати:

2.1 Раді національної безпеки і оборони України взяти під контроль ситуацію у Калуському гірничо-промисловому районі, через загрозу транскордонного впливу Калуського гірничо-промислового комплексу в цілому та Домбровського кар'єру передусім на якість поверхневих та підземних вод басейну р. Дністер.

2.2 Кабінету Міністрів України:

сприяти роботі міжвідомчої комісії для вирішення питання нормалізації ситуації у Калуському гірничо-промисловому районі, створеної Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів;

здійснити аналіз виконання рекомендацій спільної місії ООН та Комісії Європейського Союзу;

разом з Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України, Івано-Франківською обласною державною адміністрацією, Державним агентством водних ресурсів України та Державною службою України з надзвичайних ситуацій забезпечити розроблення та реалізацію програми (переліку) щодо невідкладних робіт з ліквідації наслідків діяльності Калуського гірничо-промислового комплексу, а також заходів, пов'язаних з запобіганням загрози транскордонного забруднення водних об'єктів басейну Дністра.

2.3 Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України до початку розгляду проекту закону України про Державний бюджет України на 2022 рік вивчити пропозиції міжвідомчої комісії щодо включення до проекту державного бюджету відповідних коштів для уникнення найгірших прогнозних сценаріїв розвитку ситуації.

2.4 Фонду державного майна України провести аналіз діяльності ВАТ «Оріана» за весь період існування акціонерного товариства та, в разі необхідності, провести службове розслідування стосовно ефективності управління акціонерним товариством.

2.5 Державному агентству водних ресурсів України забезпечити моніторинг вод у басейні р. Дністер.

2.6 Івано-Франківській обласній державній адміністрації разом з Державною службою України з надзвичайних ситуацій у 2-у півріччі 2021 року спланувати та провести командно-штабні навчання з ліквідації можливих надзвичайних ситуацій на території Калуського гірничо-промислового комплексу.

2.7 Калуській районній державній адміністрації розробити плани реагування на надзвичайні ситуації, які можуть виникнути на території Калуського гірничо-промислового комплексу.

2.8 Калуській міській раді розробити та затвердити план реагування на надзвичайну ситуацію, пов'язану з проривом ґрунтових або паводкових вод в Домбровський кар'єр.

3. Кабінету Міністрів України, Раді національної безпеки і оборони України, Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України, Фонду державного майна України, Державному агентству водних ресурсів України, Державній службі України з надзвичайних ситуацій, Івано-Франківській обласній державній адміністрації, Калуській районній державній адміністрації, Калуській міській раді поінформувати Комітет з питань екологічної політики та природокористування про стан виконання рекомендацій до 1 жовтня 2021 року.

4. Контроль за виконанням цього рішення покладається на народного депутата України, голову підкомітету з питань охорони і раціонального використання водних ресурсів та державного моніторингу навколишнього природного середовища Прощука Е.П.

Голова Комітету

О. БОНДАРЕНКО